

KATOWICE
dla odmiany

Modernizm w Katowicach

Szlak Moderny

ZOBACZ KONIECZNIE:

1. Dom usługowo-mieszkalny przy ul. Dworcowej 13
2. Dom Oświatowy przy ul. Francuskiej 12
3. Dom mieszkalny przy ul. Wojewódzkiej 23
4. Dom mieszkalny przy ul. Dąbrowskiego 24
5. Gmach Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego i dawnego Sejmu Śląskiego przy ul. Jagiellońskiej 25
6. Gmach Urzędów Niezespólnych przy Placu Sejmu Śląskiego 1
7. Budynek Polskiego Radia Katowice przy ul. Ligonja 29
8. Dom mieszkalny przy ul. Podchorążych 3
9. Willa przy ul. Bratków 4
10. Willa przy ul. Kościuszki 65
11. Willa własna architekta Tadeusza Michejdy przy ul. Poniatowskiego 19
12. Willa przy ul. Kilińskiego 46
13. Dom mieszkalny przy ul. PCK 10
14. Dom mieszkalny przy ul. PCK 6
15. Gmach Urzędu Skarbowego (tzw. Drapacz Chmur) przy ul. Żwirki i Wigury 15/17
16. Kościół Garnizonowy pw. św. Kazimierza przy ul. Skłodowskiej-Curie 20
17. Bank Gospodarstwa Krajowego przy ul. Mickiewicza 3

► Polskie Chicago

Monumentalne wieżowce (pierwsze w Polsce), surowe połączenie betonu i stali oraz liczne przeszklenia budynków. Tak Katowice zasłużyły kiedyś na "polskie Chicago". Miasto w znacznej części zawdzięcza swój oryginalny charakter międzywojennej zabudowie modernistycznej, a budynki z lat 20. i 30. XX wieku czynią miasto atrakcją architektoniczną.

► Katowicki Szlak Moderny

Uznana, nowoczesna architektura, którą tworzono między I a II wojną światową jest wizytówką miasta. Stworzono szlak moderny jako trasę turystyczną, aby przybliżyć przyjeźdźnym 17 przykładowych perełek modernistycznej zabudowy okresu międzywojennego. Trasa ukazuje obiekty prezentujące różnorodność funkcjonalną i użytkową.

Modernizm w pigułce:

- **Funkcjonalność** – forma budynku wynikająca z jego funkcji, oddzielenie stref mieszkalnych i przemysłowych terenami zielonymi.
- **Minimalizm i prostota** – płaskie dachy z tarasami, jednolite elewacje.
- **Światło, światło, światło** – pasy szerokich okien, przeszklenia klatek schodowych, a nawet całych elewacji, ogrody zimowe, czasem okrągłe okna – bulaje.
- **Beton i stal** – żelbetonowa konstrukcja sprawia, że szkielet dźwiga obciążenia, a ściany mogą być ze szkła.

► Katowice wczoraj i dziś

Miasto przyłączone do Polski w roku 1922 intensywnie się rozwijało. Stało się stolicą autonomicznego województwa śląskiego. Nie tylko miejscem zamieszkania i pracy. Katowice przemieniono w funkcjonalną przestrzeń. Unikatowe na skalę europejską konstrukcje są nieustającą inspiracją dla fotografików i filmowców.

Czy wiesz, że:

- *Na kształt dzisiejszych Katowic wpłynęli tak znakomici i znani architekci jak: Tadeusz Michejda, Karol Schayer, Zbigniew Rzepecki, Lucjan Sikorski, Tadeusz Kozłowski, Leon Dietz d'Arma, Jadwiga Dobrzyńska i Zygmunt Łoboda.*
- *Krajobraz katowickiej moderny jest unikatowy w skali kraju.*
- *Miasto inspirowało uznanych reżyserów, którzy nakręcili tutaj filmy, w tym Lech Majewski, Magdalena Piekorz, Jerzy Domaradzki, Radosław Piwowarski i Kazimierz Kutz.*

1

▶ DOM USŁUGOWO - MIESZKALNY

ul. Dworcowa 13

Obiekt spełnia prawie wszystkie zasady nowoczesnej architektury, brak tu jedynie całkowicie wolnego parteru, choć żelbetowy szkielet to umożliwia. Pierwszym właścicielem budynku, położonego u zbiegu ulic Dworcowej i św. Jana, był inżynier Jan Squeder. W tym okresie pierwsze dwie kondygnacje zajmowała kawiarnia Skala, a powyżej znajdowała się część mieszkalna budynku.

Jak go rozpoznać?

- kształt bryły w formie sześcianu,
- szkieletowa konstrukcja wykonana z żelbetu,
- podcięty i przeszklony parter,
- okna w układzie pasmowym.

▶ DOM OŚWIATOWY

ul. Francuska 12

Bryła budynku złożona jest z trzech prostopadłościanów: dwóch leżących, tworzących narożnik i jednego pomiędzy nimi, wypiętrzonego w górę i nadwieszzonego na filarach. Główne wejście znajduje się na góru ul. Francuskiej i ul. Wojewódzkiej, w głębokim podcieniu, opartym na rzędzie graniastych filarów.

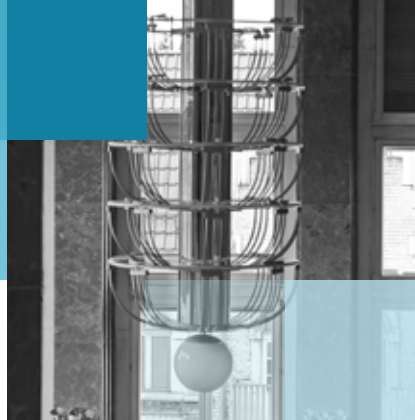
Gmach został zbudowany z woli mieszkańców Górnego Śląska. Fundusze na budowę zgromadzono podczas wielkiej zbiórki pieniędzy zorganizowanej 3 maja 1923 roku przez Towarzystwo Czytelni Ludowych. Budynek był siedzibą Biblioteki Śląskiej, która do dzisiaj pozostała jego właścicielem.

2

Jak go rozpoznać?

- pion części środkowej podkreślają profilowane lizeny i pionowe pasy okien,
- we wnętrzu znajduje się dwukondygnacyjna sala dekorowana okładziną ze sztucznego marmuru.

DOM MIESZKALNY

ul. Wojewódzka 23

Jest jednym z pierwszych wieżowców wybudowanych w Polsce. Oddany do użytku w roku 1931 dom dla profesorów Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych liczy osiem kondygnacji.

3

Jak go rozpoznać?

- asymetryczna bryła złożona z trzech części: wypiętrzonej w górę środkowej i bocznych pięciokondygnacyjnych,
- wyższa, przeszklona dolna kondygnacja,
- charakterystyczne okna narożnikowe i okna w poziomych pasach,
- zaokrąglone pasy balkonów.

4

Jak go rozpoznać?

- podcięty parter i narożny filar wspierający nadwieszony gmach,
- w elewacji ul. Dąbrowskiego charakterystyczne loggie.

DOM USŁUGOWO - MIESZKALNY

ul. Dąbrowskiego 24

Został zaprojektowany przez wybitnego polskiego architekta urodzonego we Lwowie, Karola Schayera. Budynek charakteryzuje się zwartą bryłą zbliżoną do sześcianu. Głęboko wcięte wnęki balkonów znakomicie podkreślone światłocieniem oferują przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkową przy sypialniach, nie dopuszczając jednocześnie nadmiernej ilości zachodniego słońca do pokoi i usytuowanej między nimi łazienki.

5

▶ GMACH ŚLĄSKIEGO URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO I DAWNEGO SEJMU ŚLĄSKIEGO

ul. Jagiellońska 25

Ten niezwykle budynek zbudowany jest głównie z cegły częściowo oblicowanej piaskowcem. Obejmuje 634 pomieszczenia, a łączna długość jego korytarzy wynosi ponad sześć kilometrów. W momencie powstania w 1932 roku był to największy budynek w Polsce.

Czy wiesz, że...?

W podziemiach gmachu przechowywano Skarb Śląski. Niezwykle grube mury skarbcza nie były jedynym zabezpieczeniem przed rabunkiem. Dodatkową ochronę zapewniał mechanizm, który po nieuprawnionym otwarciu wjazdu zalewał go wodą (nie przechowywano tam banknotów, a jedynie sztabki złota i inne metale wartościowe). Umieszczony poniżej skarbcza basen z wodą był i jest dodatkowym zabezpieczeniem od ewentualnych podkopów. Dziś skarbiec służy do archiwizacji dokumentów.

6

▶ GMACH URZĘDÓW NIEZESPOLONYCH pl. Sejmu Śląskiego 1

Obiekt powstał jako ostatni element kompozycji przestrzennej katowickiego forum. Harmonia proporcji i prostota bryły budynku zaskakuje formą i elegancją, a zarazem lekkością. Obecnie mieści się tu Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego.

Jak go rozpoznać?

- bryłę tworzy leżący, sześciokondygnacyjny prostopadłościan o zupełnie gładkich ścianach oblicowanych kamieniem,
- okna w układzie pasmowym,
- wejście w niszy o zaokrąglonych ościeżach.

▶ SIEDZIBA POLSKIEGO RADIA W KATOWIACH

ul. Ligonia 29

Podążając Katowickim Szlakiem Moderny koniecznie należy zobaczyć siedzibę Polskiego Radia w Katowicach. Gmach zaprojektowany przez Tadeusza Łobosa oddano do użytku w październiku 1937 roku. Katowicki budynek był pierwszym w Polsce obiektem zaprojektowanym i wzniesionym specjalnie na potrzeby rozgłośni. W jego wnętrzach znajdowały się cztery studia (w tym koncertowe, w którym mogła zmieścić się orkiestra symfoniczna), amplifikatornia oraz bogate i nowoczesne jak na owe czasy wyposażenie. Był wówczas jednym z najnowocześniejszych gmachów radiowych w Europie.

7

Jak go rozpoznać?

- na frontowej ścianie świecą napis Polskie Radio Katowice,
- charakterystyczne okna narożnikowe i okna w układzie pasmowym.

▶ DOM MIESZKALNY

ul. Podchorążych 3

Jest to przykład realizacji koncepcji modernistycznych nawiązujących do formy transatlantyków o opływowych kształtach. Budynek przyciąga wzrok biegnącymi przez wszystkie kondygnacje, całkowicie przeszklonymi ogrodami zimowymi, które starają się zatrzeć kontrast między wewnętrzną a zewnętrzną częścią budynku.

Jak go rozpoznać?

- niezwykle charakterystyczny, wielki, biegnący przez wszystkie kondygnacje, całkowicie przeszklony, zaokrąglony ryzalit z ogrodami zimowymi.

8

WILLA

ul. Bratków 4

Willa stanowi jeden z nielicznych przykładów konstrukcji, w której do budowy małego domu mieszkalnego zastosowano szkielet stalowy. Budynek zaprojektowany przez wybitnego polskiego architekta Tadeusza Michejdę charakteryzuje się rozbudowaną bryłą o zróżnicowanej wysokości z wyciętym narożnikiem wejścia. Ciekawym elementem są również przykryte i otwarte tarasy na różnych poziomach płaskiego dachu.

Jak ją rozpoznać?

- rozbudowana bryła o zróżnicowanej wysokości z wyciętym narożnikiem wejścia,
- okna w układzie pasmowym na części elewacji.

WILLA

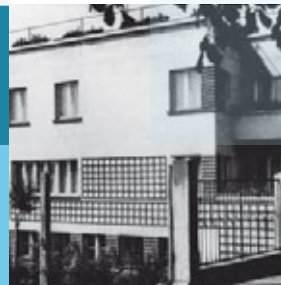
ul. Kościuszki 65

Obiekt jest pierwszym w Katowicach przykładem zastosowania architektury funkcjonalistycznej w budownictwie willowym. Charakterystycznym elementem budynku jest płaski dach, na którym umieszczono taras. Pasy cegieł między oknami narożników oraz na półokrągłym ryzalicyte podkreślają poziomy układ elewacji.

Jak ją rozpoznać?

- bryła w formie leżącego prostopadłościanu z wyciętym narożnikiem,
- poziome pasy okien.

WILLA ARCHITEKTA TADEUSZA MICHEJDY

ul. Poniatowskiego 19

To wielki dom jednorodzinny, który Tadeusz Michejda zaprojektował dla swojej rodziny. Ten wybitny architekt nazywany jest „ojcem modernistycznych Katowic”. Budynek, jako jeden z niewielu w Katowicach, nawiązuje do polskiej sztuki dekoracyjnej związanej z Wystawą Sztuki Dekoracyjnej w Paryżu w 1925 r.

WILLA

ul. Kilińskiego 46

Budynek charakteryzuje się rozbudowaną bryłą o zróżnicowanej wysokości. Jej poszczególne odcinki zwieńczone są własną płytą gzymsu, tworząc płaskie dachy – tarasy. To kolejny przykład działalności projektowej Tadeusza Michejdy.

Jak ją rozpoznać?

- nadbudówka przykryta płaskim dachem,
- monumentalna elewacja frontowa z trzema wnękami oddzielonymi schodkowymi filarami i pasami okien,
- dwie płaskorzeźby postaci ludzkich (alegoria architektury z prawej strony – wskazuje usytuowanie pracowni architektonicznej za ścianą – i alegoria rzeźby po lewej stronie).

Jak ją rozpoznać?

- półokrągły narożnik,
- czterospadowy dach najwyższej kondygnacji,
- podkreślenie linii poziomych wydatnymi gzymsami płytowymi i pasami nad- i podokiennymi.

▶ DOM MIESZKALNY

ul. PCK 10

Jedna z najlepiej zachowanych kamienic w Katowicach. Często jest nazywana „miękkim narożnikiem” z powodu charakterystycznie zaokrąglonego rogu z oknami wypełnionymi wygiętymi, cylindrycznymi szybami.

Jak go rozpoznać?

- zwarta, pięciokondygnacyjna bryła z zaokrąglonym narożnikiem,
- pełne balustrady balkonów,
- pełne pasy pól podokiennych.

13

Jak go rozpoznać?

- podcięty parter z wolno stojącym słupem,
- nadwieszony ryzalit,
- poziome pasy okien,
- ażurowa balustrada obiegająca dach.

14

▶ DOM MIESZKALNY

ul. PCK 6

Budynek projektu Karola Schayera wyróżnia się kształtem i oryginalnością rozwiązań formalnych. Jest to jeden z pierwszych obiektów wielorodzinnych w Katowicach, w którym zastosowano ideę ogrodów zimowych.

▶ GMACH URZĘDU SKARBOWEGO TZW. DRAPACZ CHMUR

ul. Żwirki i Wigury 15/17

To jeden z pierwszych najwyższych budynków ówczesnej Europy. Katowicki drapacz chmur zbudowano dzięki zastosowaniu stalowej konstrukcji szkieletowej i do dziś uważa się go za najbardziej spektakularny przykład funkcjonalizmu w Polsce.

Czy wiesz, że...?

W drapaczu mieszkali m.in. reżyserzy Gustaw Holoubek i Kazimierz Kutz oraz pisarze Kalman Segal i Bolesław Lubosz.

15

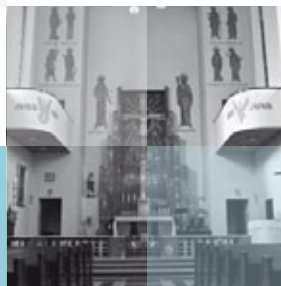
▶ KOŚCIÓŁ GARNIZONOWY PW. ŚW. KAZIMIERZA

ul. Skłodowskiej-Curie 20

Budynek jest pierwszym funkcjonalistycznym obiektem sakralnym w Polsce, zbudowanym według wzorów awangardowej architektury europejskiej. Został uznany za jedną z najwybitniejszych budowli zrealizowanych w latach międzywojennych. We wnętrzu znajduje się oryginalne wyposażenie w stylu art deco: kamienny ołtarz główny i ołtarze boczne, balustrada i chrzcielnica oraz oryginalne rzeźby, konfesjonaty, ławki i lampy.

Jak go rozpoznać?

- bryła skomponowana z prostych graniastosłupów,
- zwężający się ku górze prostopadłościan zwieńczony ażurową nadbudową w narożniku pełni funkcję dzwonnicy,
- okna w kształcie wąskich, wysokich szczelin.

16

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO ul. Mickiewicza 3

Budowla charakteryzuje się potężną, zgeometryzowaną bryłą złożoną z dostawionych do siebie uskokowo prostopadłościaków. Sześciokondygnacyjny budynek zbudowano na planie trapezu, który warunkuje jego formę. Wraz z szatą dekoracyjną całość przedstawia styl „manieru na trójkątno” – połączenia geometrycznych stylizowanych motywów polskiej sztuki dekoracyjnej.

Jak go rozpoznać?

- rozczłonkowaną formę podkreśla bogata dekoracja,
- pilastry zwieńczone kapitelami z geometryczną dekoracją.

17

SZLAKU CIĄG DALSZY

Na szlaku nie kończy się przygoda z katowicką Moderną. Idąc przez miasto, minąć można inne budynki zbudowane w tym stylu, na przykład:

- **Gmach Śląskich Technicznych Zakładów Naukowych** (obecnie Politechnika Śląska) przy ul. Krasińskiego 8, który zaprojektowali: J. Dobrzyńska i Z. Łoboda,
- **Gmach Syndykatu Polskich Hut Żelaznych** przy ul. Lompy 14, który zaprojektowali: T. Michejda i L. Sikorski,
- **Gmach Urzędu Miasta Katowice** z 1930 roku, który zaprojektowali L. Sikorski, T. Łobos i L. Dietz d'Arma.
- **Dom Powstańca Śląskiego** przy ul. Matejki 3, który zaprojektował Z. Rzepecki.
- **Dom mieszkalny** przy ul. Kopernika 13, firmy K. Korna.
- **Dom mieszkalny** przy al. Korfańtego 60, który zaprojektował: K. Schayer.
- **Dom mieszkalny Dyrekcji Kolei**, przy ul. Słowackiego 41/43, który zaprojektował T. Michejda.
- **Budynek ratusza w Janowie** (obecnie szpital) przy ul. Szopienickiej 10, który zaprojektował T. Michejda.

Po obejrzeniu moderny w Janowie koniecznie zwiedź Nikiszowiec - osiedle górnicze na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego.

SŁOWNICZEK

Ogród zimowy:

obudowane szklanymi ścianami pomieszczenie, często adaptowane na domowy ogródek. Ogród zimowy jest idealnym miejscem odpoczynku od miejskiego zgiełku.

Podcienie:

przestrzeń w dolnej części budynku, powstała w wyniku cofnięcia jego ściany zewnętrznej na wysokości pierwszych kondygnacji. W podcieniach można schronić się przed upałem lub obejrzeć sztukę podczas Letnich Ogrodów Teatralnych.

Lizena:

płaski, pionowy występ muru. Występuje w miejscu narażonym na działanie sił rozpięających budynek (znaczenie konstrukcyjne) lub służy jako element podziału ściany.

Pilaster:

element architektoniczny wystający z lica ściany budynku w postaci prostokątnej kolumny przyściennej. Posiada bazę i głowicę. Pełni funkcję dekoracyjną i/lub wzmacniającą ścianę.

BEZPŁATNE AUDIOPRZEWODNIKI

Warto spacerować szlakiem, który wyznaczają modernistyczne budynki, korzystając z bezpłatnego audioprzewodnika. Zawarto w nim informacje o historii modernizmu i poszczególnych obiektów, a także o historii miasta z licznymi ciekawostkami. Nawigacja dostępna jest w języku polskim, angielskim i niemieckim. Pliki dźwiękowe można pobrać ze strony internetowej albo wypożyczyć audioprzewodnik w Centrum Informacji Turystycznej przy Rynku 13.

Ościeże:

powierzchnia muru otaczająca otwór okienny lub drzwiowy po jego bokach. Zwykle prostopadła lub nachylona do lica budynku.

Loggia:

pomieszczenie znajdujące się zwykle na piętrze. Jest zawarte w bryle budynku, lecz „otwiera się” na przestrzeń zewnętrzną. Często z kolumnadą lub arkadami zamiast ścian. Służy głównie jako miejsce wypoczynku. Loggia, w przeciwieństwie do balkonu czy tarasu, jest pomieszczeniem obudowanym z co najmniej trzech stron. Jest czymś w rodzaju wnęki, zamkniętej przeszkleniem bądź otwartej i ograniczonej jedynie barierką. Obecnie loggia często nazywane są balkony wnękowe.

Ryzalit:

wysunięta z lica część budowli, zazwyczaj o takiej samej wysokości. Tworzy integralną całość z budynkiem. Ryzalit służy do powiększenia powierzchni pomieszczenia i urozmaicenia bryły budynku.

- **Monumentalne wieżowce**
- Połączenie **betonu i stali**
- **Lekkie przeszklenia** budynków

▶ ***Odwiedź Szlak Moderny***
Zapraszamy do podróży w czasie i przestrzeni

Szczegóły na www.moderna.katowice.eu

**PROGRAM
REGIONALNY**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Śląskie.
Pozytywna energia

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego – realna odpowiedź na realne potrzeby
„Stworzenie i oznakowanie Szlaku Moderny w Katowicach”
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007 – 2013